

2007-12-27

1

T 9424-07-1603

SKILJEDOM

2007-09-27

Meddelad i Stockholm

33

PÅKALLANDE PART

Håkan Hederstierna, [REDACTED]

Ombud: advokaten Toivo Öhman, Toivo Öhman Advokatbyrå AB,
Birger Jarlsgatan 2, 114 34 STOCKHOLM

MOTPART

Handelshögskolan i Stockholm, 802006-2074, Box 6501,
113 83 STOCKHOLM

Ombud: advokaten Björn Lindskog, Advokatfirman Vinge KB,
Box 1703, 111 87 STOCKHOLM

SAKEN

fordran enligt pensionsåtagande; nu fråga om skiljeavtals bestånd

Håkan Hederstierna anställdes år 1987 vid Handelshögskolan i Stockholm (Handelshögskolan) som chef för dess vidareutbildningsprogram. Den 1 oktober 1995 tillträdde han befattningen som högskoledirektör vid Handelshögskolan. Villkoren för Håkan Hederstiernas anställning reglerades i ett anställningsavtal mellan honom och Handelshögskolan som ingicks den 27 januari 1995. Anställningsavtalet innehöll bl.a. en skiljeklausul.

Håkan Hederstiernas anställning hos Handelshögskolan upphörde den 12 januari 2003.

Mellan parterna uppkom tvist rörande Håkan Hederstiernas förmåner som anställd vid Handelshögskolan. Håkan Hederstierna påkallade i juli 2004 skiljeförfarande med åberopande av skiljeklausulen i anställningsavtalet. I den tvisten yrkade han som han slutligt bestämde sin talan förpliktande för Handelshögskolan att utge vissa belopp avseende *dels* semesterersättning, *dels* extraordinär kompensation avseende Handelshögskolans Corporate Relations, *dels* extraordinär kompensation avseende Handelshögskolans vidareutbildningsverksamhet *samt dels* pensionspremier avseende en försäkring hos SEB Trygg Liv. Vidare yrkade Håkan Hederstierna att Handelshögskolan oavsett utgången av tvisten skulle svara för såväl skiljemannakostnaderna som hans egna ombudskostnader m.m. i tvisten.

Samtliga yrkanden bestreds av Handelshögskolan.

Vid skiljeförfarandets inledning framställde Håkan Hederstierna dessutom yrkanden att skiljenämnden skulle förplikta Handelshögskolan att utge visst belopp avseende uppsägningslön. Dessutom yrkade han att skiljenämnden skulle fastställa att han var berättigad *dels* till pension enligt ITP-planen, *dels* till utfyllnad av tjänstepensionen till viss angiven nivå *samt dels* till viss förtida pension. Yrkandet om uppsägningslön återkallades den 12 oktober 2005 vid ett första sammanträde i skiljetvisten. De nu angivna yrkandena rörande pensionsförmåner frånfölls genom en inlaga den 24 februari 2006.

Skiljenämnden meddelade skiljedom i tvisten den 22 juni 2006. Genom domen förpliktades Handelshögskolan att utbetala visst belopp avseende pensionspremier för försäkringen hos SEB Trygg Liv. Håkan Hederstiernas övriga yrkanden i huvudsaken avlogs. Handelshögskolan förpliktades att utge ersättning för Håkan Hederstiernas ombudskostnader. Handelshögskolan förpliktades också att i

förhållandet mellan parterna slutligt ansvara för ersättningen till skiljemännen.

Håkan Hederstierna har i december 2006 påkallat nytt skiljeförfarande mot Handelshögskolan med åberopande av skiljeklausulen i anställningsavtalet. Till skiljemän utsåg Håkan Hederstierna advokaten Lars Viklund, Stockholm. Handelshögskolan utsåg till skiljeman föreståndaren Sören Öman, Stockholm. De båda sålunda utsedda skiljemännen utsåg ordföranden i Arbetsdomstolen Michaël Koch, Djursholm, att vara tredje skiljeman och ordförande i skiljenämnden.

Håkan Hederstierna har i den föreliggande skiljetvisten yrkat att skiljenämnden förklarar att det åligger Handelshögskolan

1. att till tryggnad av Håkan Hederstiernas pension göra löpande pensionsavsättningar till Handelshögskoleföreningens pensionsfond under perioden januari 2003 – januari 2016 samt att fr.o.m. februari 2016 till Håkan Hederstierna utge pensionsförmåner som motsvarar SPP:s för år 1995 gällande ITP-plan och som grundas på månadslönen 190 000 kr, uppräknad med de generella och allmänna potterna i uppgörelserna mellan de centrala parterna för aktiva tjänstemän på den privata arbetsmarknaden respektive år under nämnda period, samt

2. att fr.o.m. februari 2016 fylla ut Håkan Hederstiernas pension, därest summan av den allmänna pension han uppbär från staten och den pension som utgår direkt från Handelshögskolan understiger ett månatligt belopp av 64 048 kr, uppräknat med Alectas årliga pensionstillägg fr.o.m. år 2003.

Håkan Hederstierna har vidare yrkat att Handelshögskolan skall förpliktas att oavsett utgången av tvisten svara för hans kostnader

avseende ombud och förhörspersoner, liksom för skiljemannakostnaderna.

Handelshögskolan har bestritt samtliga yrkanden och har dessutom för egen del yrkat att skiljenämnden avvisar Håkan Hederstiernas yrkanden. Handelshögskolan har vidare yrkat *dels* att Håkan Hederstierna förpliktas att utge ersättning för Handelshögskolans ombudskostnader jämte ränta, *dels* att skiljenämnden förordnar att Håkan Hederstierna i förhållandet mellan parterna slutligt skall bära kostnaderna för skiljeförfarandet.

Håkan Hederstierna har bestritt Handelshögskolans avvisningsyrkande.

Frågan om avvisning har med parternas samtycke företagits till avgörande på handlingarna.

Till utveckling av sin talan i avvisningsfrågan har parterna anfört i huvudsak följande.

Handelshögskolan

Håkan Hederstiernas yrkanden bör enligt Handelshögskolan avvisas på grund av att skiljeavtalet mellan parterna har upphört att gälla såvitt gäller de nu aktuella frågorna om hans rätt till pension. Eftersom skiljeavtalet inte längre omfattar dessa frågor saknar skiljenämnden behörighet att avgöra tvisten. Det står i stället Håkan Hederstierna fritt att föra sin talan vid allmän domstol.

Håkan Hederstierna framställde i påkallelsekriften ett yrkande i pensionsdelen som innebar att han skulle vara berättigad till fulla pensionsförmåner enligt anställningsavtalet såsom om han kvarstått i

anställningen fram till ordinarie pensionsålder. Yrkandet vidhölls i den första inlagan, K 1. Vid ett första sammanträde inför skiljenämnden åtog sig Håkan Hederstierna att inkomma med en klargörande justering av yrkandet i den delen. Han frånföll senare genom en inlaga den 24 februari 2006 sitt yrkande avseende ålderspensionsförmåner. Någon förklaring till återkallelsen lämnades inte, och Handelshögskolan hade inte anledning att utgå från annat än att Håkan Hederstierna hade insett det ohållbara i denna del av talan. Håkan Hederstiernas återkallelse föranledde inte skiljenämnden att fatta något formellt beslut om att avskrivna skiljetvisten i denna del. Det var i den situation som rådde naturligt för Handelshögskolan att inte kräva skiljenämndens prövning av det återkallade yrkandet. Om Handelshögskolan skulle ha begärt prövning hade skiljeprocessen tyngts av utredning om ett yrkande som Håkan Hederstierna i egenskap av påkallande part inte önskade driva och som han inte ens förmådde precisera.

Det av Håkan Hederstierna nu framförda fastställelseyrkandet avseende pensionsförmåner synes inte vara identiskt med det som framställdes i det tidigare skiljeförfarandet, men det kan konstateras att det i princip rör samma frågeställning. Att Håkan Hederstierna nu till viss del har inskränkt yrkandet och i övrigt omformulerat det kan inte motivera att det åter skall bli föremål för skiljeförfarande.

Det faktum att Håkan Hederstierna återkallat sitt fastställelseyrkande i stället för att precisera det har fått till följd att skiljeavtalet mellan parterna angående denna fråga har upphört genom konkludent handlande. Någon godtagbar motivering till återkallelsen lämnades inte. Det ter sig helt orimligt att Håkan Hederstierna skulle kunna återkalla ett yrkande sedan Handelshögskolan i den delen åsamkats inte försumbara rättegångskostnader – 92 544 kr – för att senare kunna på nytt påkalla skiljeförfarande angående samma sak. Det anförda gör sig gällande med

än större styrka mot bakgrund av att skiljenämnden i sin skiljedom slog fast att det är Handelshögskolan som oavsett utgången i ett skiljeförfarande har att ansvara för samtliga kostnader för förfarandet, däribland Håkan Hederstiernas ombudskostnader.

Håkan Hederstierna

Det bestrids att skiljeavtalet skulle ha upphört genom konkludent handlande. Handelshögskolan har inte preciserat vari det konkludenta handlandet har bestått. Möjligen avses den omständigheten att återkallelsen inte motiverades. Bestämmelsen i 28 § lagen om skiljeförfarande om motpartens rätt att begära prövning i sak har emellertid tillkommit för att motparten skall kunna förhindra att det väcks en ny talan, och det finns ingenting i lagtexten eller dess motiv som ens antyder att en sådan begäran skulle behövas endast om återkallelsen har motiverats. Om Handelshögskolan hade utnyttjat sin möjlighet att påkalla prövning av yrkandena, hade skiljeprocessen förvisso tyngts av utredning i en fråga som Håkan Hederstierna inte önskade driva. Men det är en ofrånkomlig konsekvens av regleringen i 28 § lagen om skiljeförfarande.

Om motiveringen för en återkallelse av ett yrkande skulle vara av betydelse för rätten att väcka talan på nytt uppkommer frågan om varje slags motivering är tillräcklig eller om svaranden måste gardera sig genom att kräva dom vid vissa typer av motiveringar men inte vid andra. Handelshögskolan tycks vara inne på något sådant när det talas om att det inte har lämnats en ”godtagbar” förklaring till återkallelsen. En sådan ordning skulle innebära att svarandeparten måste göra svåra avvägningar i frågan om skälet för en återkallelse har varit så godtagbart att dom måste påkallas eller inte. Om det å andra sidan är tillräckligt med vilken motivering som helst för att bevara möjligheten till ny talan därest dom

ej begärs, är det svårt att inse varför en utelämnad motivering skulle bedömas annorlunda. Motiveringen skulle bli ett självändamål. Om Handelshögskolan menar att det är den uteblivna motiveringen som utgör det konkludenta handlandet är resonemanget alltså lika svårbegripligt som konstruerat. Ett sådant resonemang saknar stöd i lagtext och motiv samt komplicerar på ett onödigt sätt den enkla regel som säger att man kan begära prövning om motparten återkallar ett yrkande.

Skulle Handelshögskolan å andra sidan syfta på något annat än den uteblivna motiveringen är även detta svårbegripligt, eftersom återkallelsen inte föregicks av några sådana kontakter mellan parterna eller ombuden som skulle kunna betraktas som ett konkludent handlande. Håkan Hederstierna åberopar till stöd för sin rättsliga ståndpunkt ett utlåtande av docenten i processrätt och f.d. hovrättslagmannen Thorsten Cars.

Domskäl

Vad skiljenämnden nu har att ta ställning till är frågan om skiljeklausulen i Håkan Hederstiernas anställningsavtal är gällande med avseende på den föreliggande tvisten. Tvistefrågan har sin bakgrund i att Håkan Hederstierna i det tidigare skiljeförfarandet framställde yrkanden rörande pensionsrättigheter enligt anställningsavtalet m.m. vilka återkallades och därför inte blev föremål för någon prövning i sak. Handelshögskolans uppfattning är att skiljeavtalet genom vad som förekom i den tidigare skiljetvisten får anses ha upphört att gälla i denna del. Håkan Hederstierna har bestritt att så är fallet.

I påkallelseskraften i den tidigare skiljetvisten yrkade Håkan Hederstierna preliminärt, såvitt avser ålderspension, att skiljenämnden

skulle fastställa *dels* att Handelshögskolan var bundet av vissa avtal om ålderspension, *dels* att avtalen innebar att Handelshögskolan hade en skyldighet att utfästa pensionsförmåner motsvarande SPP:s ITP-plan och att löpande göra avsättningar till Handelshögskoleföreningens pensionsfond samt att den ordinarie ålderspensionen från 65 år skulle uppgå till minst 70 procent av Håkan Hederstiernas slutlön. I inlagan K1 formulerades yrkandet så att skiljenämnden skulle fastställa att Handelshögskolan var skyldig att svara för pensionsförmåner i enlighet med vad som sades i anställningsavtalet under punkterna 3, 5 och 10. Yrkandena i den föreliggande skiljetvisten, vilka har återgetts i inledningen till denna skiljedom, grundas liksom de tidigare framställda yrkandena på punkterna 3, 5 och 10 i anställningsavtalet m.m. Skiljenämnden har uppfattat det så att yrkandena avser samma sak som i den tidigare tvisten, låt vara att de nu har utformats på ett annat sätt än tidigare. Detta synes också vara ostridigt mellan parterna.

En skiljeklausul utgör ett avtal vilket liksom andra rättsförhållanden kan undergå förändringar till följd av parternas agerande i förhållande till varandra. Ett skiljeavtal kan i enlighet härmed tänkas upphöra som en följd av att parterna konkludent har träffat ett avtal om detta. I fall då den påkallande parten återkallar sin talan i skiljetvisten och motparten inte utnyttjar sin rätt till dom får det enligt vad som uttalats i den juridiska litteraturen avgöras genom tolkning om detta innebär att parterna konkludent har träffat ett avtal om att skiljeavtalet skall upphöra (se Heuman, Skiljemannarätt, 1999, s. 138 med hänvisningar; jfr Lindskog, Skiljeförfarande, 2005, s. 149 med hänvisningar). Enligt skiljenämndens mening bör ett skiljeavtal i vissa fall anses kunna upphöra i en sådan situation. Det får då avgöras med ledning av omständigheterna i det enskilda fallet huruvida parterna kan anses ha kommit överens om skiljeavtalets upphörande helt eller delvis. Frågan är emellertid vad som närmare ska krävas för att så ska anses vara fallet.

Enbart de förhållandena att en part har frånfallit ett yrkande och motparten avstår från att påkalla prövning av detta kan normalt sett inte anses föranleda slutsatsen att skiljeavtalet så att säga har konsumerats i den delen. Det bör enligt skiljenämndens mening krävas att det finns särskilda omständigheter som talar för att en parts frånfallande av ett yrkande, utan något särskilt klagörande från den partens sida, med fog kan uppfattas så att skiljeavtalet i den delen har spelat ut sin roll.

I den tidigare skiljetvisten angav Håkan Hederstierna inte varför han frånföll det aktuella yrkandet om pension. Inte heller efterlystes från Handelshögskolans sida något besked om detta. Man kunde exempelvis ha kunnat tänka sig att Handelshögskolan ställde en fråga till Håkan Hederstierna och då fick svaret att han inte hade för avsikt att senare återkomma i pensionsfrågan. Nu ställde Handelshögskolan inte någon sådan fråga, och inte heller begärde Handelshögskolan att saken enligt 28 § lagen om skiljeförfarande skulle prövas i sak utan hinder av återkallelsen. Att sådan prövning inte yrkades kan dock inte anses ha någon betydelse för den bedömning som skiljenämnden nu har att göra. Den enda konsekvensen av detta är att Håkan Hederstierna är obetagen rätten att få till stånd en prövning i pensionsdelen eftersom saken inte är rättskraftigt avgjord. Vad saken nu gäller är enbart om denna prövning ska äga rum i skiljeförfarande i stället för rättegång.

Skiljenämnden väljer att inrikta sina överväganden på frågan om det finns omständigheter som har gett anledning för Handelshögskolan att utgå från att återkallelsen innebar att skiljeavtalet i den delen hade spelat ut sin roll. Därvid bör följande omständigheter beaktas. Det var fråga om en relativt omfattande skiljetvist med ett antal olika yrkanden från Håkan Hederstiernas sida vilka grundades på skilda bestämmelser i anställningsavtalet med anknytande dokument. I skiljetvistens inledning framställdes yrkanden om uppsägningslön, ersättning för inestående

semester, flera olika slags pensionsförmåner samt bonuslön (extraordinär kompensation). Yrkandet om uppsägningslön frånfölls senare, men yrkandena var sammantagna ägnade att ge intrycket att tvisten avsåg en slutlig reglering av parternas mellanhavanden med anledning av Håkan Hederstiernas anställning hos Handelshögskolan. Frågan om Håkan Hederstiernas ålderspension framstod som en bisak vid sidan av de övriga tvistefrågorna, särskilt yrkandet om s.k. extraordinär kompensation vilken avsåg ett betydande belopp.

Av betydelse är vidare att Håkan Hederstierna i påkallelsekriften utformade yrkandena i ålderspensionsdelen på ett sätt som sedan modifierades i inlagan K1 och som sedan vid sammanträdet den 12 oktober 2005 åter i viss mån modifierades. Vid sammanträdet angavs från hans sida att yrkandet skulle komma att justeras ytterligare. I inlagan K 5 i december 2005 upprepades det yrkande som angetts vid sammanträdet med en mindre jämkning, men utan att grunderna för detta utvecklades. Ännu så långt i tvisten hade frågan om ålderspension inte blivit föremål för någon egentlig diskussion mellan parterna, och skälet till detta var att Håkan Hederstierna inte hade bestämt sin egen position och än mindre utvecklat grunderna för sina med reservationer omgärdade yrkanden i denna förhållandevis begränsade del av tvisten. När han sedan i februari 2006, efter att han anlitat Toivo Öhman som ombud, ingav inlagan K6 där yrkandena avseende ITP-premier, utfyllnad av tjänstepensionen och förtida pension utan särskild kommentar frånfölls är det naturligt att Handelshögskolan utgick från att tvisten i dessa delar var definitivt utagerad. Förvisso hade Handelshögskolan kunnat begära att de återkallade yrkandena med den utformning de framställts skulle prövas i sak, men mot bakgrund av Håkan Hederstiernas förhållningssätt framstår det som förklarligt att en sådan begäran inte gjordes. Att det inte kom att göras någon prövning i sak innebär som nämnts att Håkan Hederstierna alltjämt är obetagen

rätten att få tvistefrågorna rättsligt prövade, men skiljenämnden anser att hans agerande får anses ha inneburit att Handelshögskolan med fog fick uppfattningen att skiljeavtalet i den delen hade spelat ut sin roll.

Skiljenämnden kommer på grund av det anförda till slutsatsen att skiljeavtalet inte längre är gällande såvitt avser den sak som Håkan Hederstierna nu har underställt skiljenämndens prövning. Det betyder att skiljenämnden inte är behörig att behandla tvisten.

Skiljedomskostnader

Eftersom skiljenämnden har funnit att skiljeavtalet inte längre är gällande såvitt gäller den sak som Håkan Hederstierna nu har aktualiserat, kan inte heller avtalet om kostnadsfördelning anses gälla i den föreliggande skiljetvisten. Frågan om fördelningen av ansvaret för ombudskostnader m.m. får i stället avgöras med tillämpning av 42 § lagen om skiljeförfarande. En sådan tillämpning innebär att Håkan Hederstierna ska förpliktas att utge ersättning för Handelshögskolans kostnader i tvisten. Håkan Hederstierna har inte riktat någon invändning mot det belopp som yrkats av Handelshögskolan.

Skiljenämndens ställningstagande innebär också att Håkan Hederstierna i förhållandet mellan parterna slutligt ska svara för ersättningen till skiljemännen.

Domslut

1. Skiljenämnden avvisar Håkan Hederstiernas fastställelseyrkanden.
2. Håkan Hederstierna förpliktas att ersätta Handelshögskolan i Stockholm för dess ombudskostnader med

etthundrasjuttioåttatusensexhundraåttiosju (178 687) kr 50 öre jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för denna skiljedom till dess betalning sker.

3. Skiljenämnden fastställer ersättning till skiljemännen enligt följande.

Ersättning ska utges till

- a) Michaël Koch med sextioåttatusen (68 000) kr, avseende arvode.
- b) Lars Viklund med sjuttiotvå tusenfemhundra (72 500) kr, avseende arvode. Av beloppet utgör 14 500 kr mervärdesskatt.
- c) Sören Öman med sjuttiotvå tusenfemhundra (72 500) kr, avseende arvode. Av beloppet utgör 14 500 kr mervärdesskatt.

4. Parterna erinras om att arvodesersättningen till Michaël Koch i skatte- och avgiftshänseende ska betraktas som inkomst av tjänst.

5. Parterna åläggs solidarisk betalningsskyldighet för ersättningarna till skiljemännen. I förhållandet mellan parterna ska Håkan Hederstierna slutligt ansvara för betalningen.

6. Part som vill angripa skiljedomen har att inom tre månader från den dag parten fick del av skiljedomen väcka talan vid Svea hovrätt.

7. Part får föra talan mot skiljedomen i fråga om ersättningen till skiljemännen. Talan ska av part väckas vid Stockholms tingsrätt inom tre månader från den dag parten fick del av domen.

Michaël Koch

Lars Viklund

Sören Öman